

En lingua directa - Manual per magistras e magisters

concepì da l'autur da la versiun da basa rumantscha **dr. Jachen Curdin Arquint**

Il 1984 è la suprastanza da la Lia Rumantscha vegnida confruntada cun il problem da stuair stgaffir in nov med d'instrucziun, per che persunas d'otra lingua possian emprender ils idioms rumantschs. Suenter avair prendì en consideraziun pliras ovras cumprovadas ha ella decis ch'il nov med per emprender rumantsch duess sa basar sin il curs da talian da Corrado Conforti e Linda Cusimano che sa numna „Linea diretta“. Ins era persvadì da pudair profitar da sinergias tant per la vart metodica e didactica sco era per la stampa (layout, illustraziuns, etc.). Là nua che las congruenzas e las divergenzas da structura tranter ils divers idioms rumantschs permettevan, aveva la versiun valladra da servir sco basa. Gia al cumenzament han ins chapì che l'adattaziun stueva vegnir fatga cun grond quità. D'ina vart stuevan ins adattar la structura grammaticala, da l'otra vart sa tractavi da dar a las lecziuns l'autenticidad da la vita da mintgadi en las valladas rumantschas e semirumantschas. Quests dus elements han gì l'effect che l'analogia cun il med da partenza da lingua taliana ha pudì vegnir mantegnida prevalentamain en las emprimas diesch lecziuns e che las segundas diesch lecziuns han per gronda part stuì vegnir concepidas libramain, mantegnend s'enclegia il proceder metodic-didactic da basa.

Il curs da rumantsch „En lingua directa“ resguarda las normas da l'Associaziun da las Universitads Popularas Svizras. El vul sviluppar en emprima lingua las quatter abilitads fundamentalas, q.v.d.: tadlar, discurren, leger, scriver e, lura, da francar las structuradas morfosintacticas fundamentalas.

„En lingua directa“ è concepì en dus volums. Mintgin cumpiglia diesch lecziuns cun

- in cudesch principal che cuntogna il material per las lecziuns ch'ins tracta en ils curs da lingua ed il pledari
- in cudesch d'exercizis che cuntogna il material per la lavur individuala a chasa e la grammatica tractada en la singula lecziun
- dus discs cumpacts
- ina grammatica cun ina survista sistematica
- in curt manual per magisters e magistras
- las soluziuns dals exercizis.

Il cudesch principal

Ils temas da las lecziuns resguardan la vita da mintgadi, ils rapports interpersunals ed il mund da lavur. La tavla da cuntogn dat ina survista dals temas. Mintga lecziun cuntogna in pledari en la successiun ch'ils plects cumparan ed ina preschentaziun da las structuradas grammaticalas premessas ed in pledari alfabetic.

Il punct da partenza da mintga lecziun è da tadlar in discurs tranter duas u trais persunas en ina u pliras situaziuns dal mintgadi. Tadlar vul dir per ina persuna ch'emprinda ch'ella sto sa disar al ritmus ed a l'intunaziun da la lingua, v.d. ch'ella sa famigliarisescha cun la sveltezza normala dal discurs. Tgi che lascha ora la fasa auditiva priva la persuna ch'emprinda d'in punct da referiment fitg impurtant. Quai fiss in pau sco sch'ins vuless mussar a nudar senza laschar ir las persunas en l'aua.

Il text cuntegna parts d'interess spezial per quai che riguarda structuras grammaticalas e funcziunalas. Talas sequenzas èn reproducidas en las lecziuns e furman la basa per mussar las structuras e las expressiuns impurtantas per il singul idiom. Las structuras vegnan fixadas cun exercizis da consolidaziun e cun exercizis da produenziun orala. In u plirs texts scrits integreschan il cuntegn tematic e grammatical ch'è vegnì preschentà. Era suenter quels texts suondan exercizis da consolidaziun e da produenziun orala u scritta.

Il dialogos inizials

Il dialogos inizials èn autentics en quel senn ch'els èn vegnids realisads da "speakers" da lingua materna rumantscha che discurren cun la fluenza e cun l'intunaziun natirala e ch'han mantegnì, almain per part, il colorit local da lur pronunzia. Dialogos da quest tip èn en mintga cas pli difficils da chapir ch'in text scrit e recità cun pronunzia fitg clera e cun fluenza plauna. Ma quai correspunda a la realitad da la lingua discurreda.

L'incumbensa dals scolars e da las scolaras, en questa fasa, n'è betg da chapir tut (quai na fiss betg pussaivel), ma quella da sa sfurzar da chapir, sco sch'el u ella fissan en ina da las vischnancas rumantschas e sch'els vuessan vegnir atras be cun il rumantsch. Cura ch'ins cumenza a tadar il text dal registratur ston ins far chapir ils participants dal curs ch'ins emprova da far ina sort gimnastica per l'atgna ureglia e per l'atgna capacitad da chapir, ina gimnastica che, senza ch'ins s'accorschia, ha l'effect ch'ins chapescha adina dapli. Questa capacitad è fitg impurtanta per emprender las structuras grammaticalas e lexicalas.

Il extracts dals dialogos

Il extracts dals dialogos èn da chapir sco part ch'ins prenda sut la marella, sco part engrondida. Els gidan a cultivar il detagl da la pronunzia, il ritmus, la respiraziun adattada e la melodia da las singulas frusas. Il exempels da basa per structuras grammaticalas èn singulas parts or dals dialogos. Il exercizis che suondan han la funcziun da far emprender e d'automatisar las structuras grammaticalas, il giu sintactic e las expressiuns che dattan la pussaivladad da realisar las intenziuns comunicativas.

Era cun il extracts dals dialogos, sco cun il dialogos inizials, emprov'ins da dar als scolars ed a las scolaras la pussaivladad da „conquistar“ il cuntegn dal dialog. La finamira en quest cas è però da chapir mintga sulet pled.

Dictats

Ina da las parts dal dialog n'è betg transcritta cumpletmain. In pèr plects ch'èn enconuscents als scolars mancan. La finamira dal dictat è damai d'identifitgar quels plects e d'als scriver en il spazis libers, durant ch'els taidlan il text.

Lecturas

En mintga lecziun sa chattan in u plirs texts che porschan la pussaivladad da stgaffir in bun contact cun la lingua scritta. I sa tracta da texts da diversa tempra, ils ins en stil da colloqui (per il pli brevs u cartas postalas), auters redigids en in stil objectivant ed informativ (extracts da prospect, da preschentaziuns, da publicaziuns infurmativas e scientificas, dad ovras belletristicas, etc.). Quai che po far surstar è la lunghezza da tals texts, era lur complexitad sintactica e lexicala. Quai n'è betg

casual. Sco tar ils dialogs han ins vuli preschentar texts scrits en ina lingua natirala, libra dals sforzs dictads entras finamiras uscheditg grammaticalas. Igl è cler che tals texts dumondan in grond engaschament da vart da scolars e scolaras, numnadamain sch'els vulan elavurar ed emprender tut ils plects. Ma, en princip, en analogia cun ils dialogs inizials, n'è la finamira betg quella da chapir mintga singul pled, ma surtut il cuntegn general dal text.

Fanestras per reflectar davart las furmas

Savens, immediat suenter ils extracts dals dialogs u suenter las lecturas, chattan ins fanestras grischas che han la finamira da metter en evidenza las structuradas morfosintacticas impurtantas che cumparan en il dialog u en las lecturas.

L'incumbensa dal magister u da la magistra è quella d'envidar il scolar u la scolara da reflectar davart quai ch'è scrit en il text e quai che cumpara suenter en la fanestra grischa.

Exercizis

Suenter mintga dialog inicial ed a mintga lectura suondan exercizis per verifitgar sch'il text vegn chapì. Savens sa tracti dad exercizis da tscherna multipla, dad exercizis basads sin la dumonda dretg / fauss e per finir dad exercizis nua ch'igl è da responder en scrit a dumondas davart il cuntegn tadlà u legì.

Suenter ils dialogs extracts suondan exercizis per consolidar ils cuntegns morfosintactics: exercizis da cumplettaziun, da substituziun, da transfurmaziun, d'extensiun e da cumbinaziun. Per il solit sa tracti dad exercizis interactivs che vegnan fatgs cun in partenari. Era suenter ils exercizis concepids per esser fatgs individualmain suonda adina ina fasa interactiva.

Activitad da produenziun libra (Ussa essas vus londervi!)

Cun questa intimaziun vegnan introducidas quelladas activitads da produenziun a bucca u en scrit, nua ch'ils scolars e las scolaras mettan en pratica las conuschientschas morfosintacticas e lexicalas ch'els han acquistà fin là.

Test

Mintga lecziun finescha cun in test da recapitulaziun grammaticala. Ils tests pon vegnir fatgs en classa u a chasa e vulan esser in'ultima controlla da quai ch'è restà da la lecziun tractada, avant ch'ins passa a la lecziun successiva.

Il cudesch d'exercizis

Il cudesch d'exercizis ch'accumpogna il cudesch principal vul esser in med a disposiziun dal scolar e da la scolara per approfondar e fixar quai ch'els han emprendì en classa. El cuntegna:

- exercizis da divers tips
- exercizis auditivs
- schemas grammaticals che ston esser cumplettads
- engiavineras e gieus

- explicaziuns grammaticalas en connex cun las lecziuns
- las soluziuns dals exercizis

La survista da la grammatica

La survista da la grammatica sa restrenscha al principal e fundamental. Ella serva spezialmain a scolars e scolaras che lavuran gugent cun ina survista sistematica e che avessan difficultads be cun la preschentaziun parziala da la grammatica en las singulas lecziuns. Ella po servir era al magister ed a la magistra, per ch'el ed ella possian s'orientar a la svelta.

L'emprim contact cun la classa

Igl è impurtant da furmar da bell'entschatta in 'atmosfera averta en classa e da procurar che mintgin e mintgina possa sa sentir bain en la gruppa. Igl è damai recumandabel da deditgar ina part da l'emprima lecziun als rapports interspersunals. Cura ch'ils participants e las participantas èn sa preschentads èsi d'avantatg da furmar pèrs che han l'incumbensa da s'intervistar en lur lingua materna. Temp per discurren tranter pèr: circa diesch minutas. A la fin preschenta mintgin e mintgina ses partenari u sia partenaria. Questa fasa è impurtanta, per ch'il magister u la magistra sappian cun tge premissas e cun tge motivaziun ch'els han da far quint.

Co furmar ils pèrs?

I dat diversas metodas per furmar pèrs. Ins po pigliar cartas da jass (cartas da medema valor fan in pèr) u veglias cartas postalas ch'ins taglia per mez (las parts che tutgan ensemen fan in pèr). Era plects rumantschs enconuschents (p. ex. alle / gra) u nums da vischnancas rumantschas tagliads per mez pon servir.

Co cumenzar?

Per rumper il glatsch pon ins envidar ils scolars e las scolaras da dir ils plects rumantschs ch'els enconuschian.

Igl è era impurtant da preschentar curtamain il med d'instrucziun ed il material accessoric.

Lura sa preschenta il magister u la magistra en rumantsch cun dir: „*Jau hai num ...*“. Cun quai envida el u ella ils scolars e las scolaras da sa preschentar cun la medema frasa.

... Ed ussa - giavischain nus a Vus bun success cun "En lingia directa".

Lia Rumantscha